Asia: E 68/2022 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto, REPowerEU-suunnitelma. Maa- ja metsätalousvaliokunta 9.6.2022

Suomen ilmastopaneeli
Panelistit Markku Ollikainen, Ari Ekroos, Peter Lund, tiedesihteeri Marianne Leino

Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Komissio antoi 18.5. tiedonannon koskien RePowerEU-suunnitelmaa, jonka tarkoituksena on katkaista nopeasti EU:n riippuvuus Venäjän fossiilisesta energiasta. Suunnitelma sisältää olemassa olevien lainsäädäntöjen muutosehdotuksia sekä suosituksia, strategioita ja tiedonantoja. Suunnitelman seurauksena komissio muuttaa joidenkin Fit for 55-lakiehdotusten sisältöjä. Näitä ovat: energiatehokkuusdirektiivi, rakennusten energiatehokkuusdirektiivi, uusiutuvan energian direktiivi ja lisäksi tehdään tarkennuksia elvytysrahoitusta koskevaan asetukseen. Komissio antoi myös tiedonannon aurinkoenergiastrategiasta ja suosituksen lupaprosessien nopeuttamiseksi uusiutuvan energian nopeuttamiseksi.

Lisäksi pakettiin sisältyy komission tiedonanto: REPowerEU-suunnitelma. Tiedonannossa komissio esittelee suunnitelman keskeiset elementit. Valiokunnan lausuntopyyntö kohdistuu tähän tiedonantoon ja siitä annettuun E-kirjeeseen.

Suomen ilmastopaneelin näkemykset

Ilmastopaneeli esittää lausunnossaan yleisiä huomioita RePowerEU-tiedonannosta sekä valtioneuvoston kannoista. Komission RepowerEU-aloitekokonaisuus koostuu osista, joita Ilmastopaneeli tarkastelee tarvittaessa tarkemmin aloitekohtaisesti myöhemmässä vaiheessa.

Kokonaisuutena paketilla on potentiaalia jouduttaa merkittävästi vihreää siirtymää ja irtaantumista fossiilisista polttoaineista. Tärkeintä on, että kaikki valitut toimet ovat johdonmukaisia askeleita kohti Suomen ja EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamista. Komission elpymis- ja palautumissuunnitelmia koskevaan regulaatioon ehdottama ei merkittävää haittaa -periaatteesta tinkiminen RePowerEU-suunnitelmaa toteuttavien toimenpiteiden osalta onkin tästä näkökulmasta kyseenalaista.

Fit for 55 –aloitteita koskevien muutosten yhteydessä Suomen tulee aloitteiden jatkokäsittelyssä huolehtia siitä, ettei kokonaisuuden kunnianhimosta tingitä. Tässä yhteydessä Ilmastopaneeli yhtyy valtioneuvoston huoleen päästökauppayksiköiden huutokauppaamisesta markkinoille. Oikeuksien myyminen markkinoille kasvattaa kasvihuonekaasupäästöjä arviolta jopa 200 – 400 miljoonaa tonnia. Myymisen epäsuora vaikutus on päästöoikeuksien hinnan lasku, siitä johtuva heikentynyt ohjausvaikutus päästöjen vähentämiseen sekä puhtaiden ratkaisujen, kuten power-to-x teknologian kannattavuuden lasku. Ilmastopaneeli katsoo, että ehdotettu ad hoc rahoitus on ilmastollisesti kyseenlainen, jopa vahingollinen.

Kuten komissio on RePowerEU-tiedonannossaan korostanut, Venäjän fossiilienergiasta irtaantumiseen tarvitaan yhtäältä nopeita, mutta myös pidemmän aikavälin toimia. Keskeisimmät keinot ovat uusiutuvan energian tavoitteiden nostaminen ja energiatehokkuuden edistäminen. Suomessa suuri potentiaali sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä liittyy energiansäästöön ja energiankäytön tehostamiseen. Valtioneuvoston tulisi kiireesti käynnistää energiansäästöön ja energiankäytön tehostamiseen liittyviä toimenpiteitä – riippumatta siitä tulevatko RePowerEU –ohjelman yhteydessä annetut lakimuutokset hyväksytyksi vai eivät. Panostukset energiatehokkuuteen vähentävät energian käyttöä, keventävät päästöttömän energian tuotantotarvetta ja sitä kautta paitsi helpottavat nopeasti irtaantumista fossiilienergiasta. Kansainvälinen kokemus osoittaa, että energiatehokkuus, on myös yksi kustannustehokkaimmista keinoista kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi pidemmällä aikavälillä.

Uusiutuvan energian lisäämisessä keskeinen toimi Suomessa liittyy polttoon perustumattomien ratkaisujen vauhdittamiseen. Tärkeää on, että huoltovarmuutta vahvistettaessa turve ei jää pysyvästi

Suomen energiapalettiin. Toisaalta RePowerEU-ohjelman korostama aurinkoenergian potentiaalin täysimääräinen ja nopeutettu hyödyntäminen tulisi myös ottaa vahvemmin osaksi Suomen ilmasto- ja energiastrategiaa. Aurinkopaneelien asentamisen vauhdittamiseksi tulisi pohtia vaihtoehtoisia tapoja, kuten energiayhtiöiden leasing-sopimuksia. Bioenergian käytön lisäämiseen tulee suhtautua maltillisesti ja taata, että vain ilmastokestävää biomassa käytetään energian tuotantoon.

Komission suosituksessa lupaprosessien vauhdittamiseksi on Suomen kannalta paljon sellaista, johon valtioneuvoston kannattaisi panostaa. Valtioneuvosto teki jo keväällä päätöksiä liittyen vihreän siirtymän investointien vauhdittamista koskevien hallinnollisten menettelyjen sujuvoittamiseksi. Ilmastopaneelin näkemyksen mukaan tehdyt päätökset ovat oikean suuntaisia, mutta vielä voitaisiin tehdä paljonkin. Valtioneuvosto on jo kehysriihen yhteydessä päättänyt, että etusijalla olevien vihreän siirtymän investointien lupakäsittelyn enimmäiskesto lupaviranomaisessa on 12 kuukautta. Pelkkä tavoitteen asettelu ei kuitenkaan välttämättä riitä menettelyn keston rajaamiseen, vaan määräajasta voisi olla tarpeen säätää laissa. Monissa muissa EU:n jäsenvaltioissa määräajoista säätäminen on ollut pääsääntönä jo pitkään. Samoin olisi tarpeen säätää lausuntojen määräajoista Uusiutuvan energian hankkeiden (erityisesti tuulivoima ja mahdollisesti myös laajamittainen aurinkovoima) osalta. Lisäksi tulisi harkita olisiko tarpeen asettaa nykyistä selkeämpiä määräaikoja myös uusiutuvan energian hankkeiden kaavoitusmenettelyyn liittyen.

Mielenkiintoinen esitys on uusiutuvan energian direktiiviä koskeva muutosehdotus, jonka mukaan jäsenvaltioiden olisi aloitettava mahdollisimman pian sopivien maa- ja merialueiden määrittäminen ja erityisen sopivia alueita (”uusiutuvan energian ydinkehittämisalueita”) koskevien suunnitelmien laatiminen – nämä olisi mitoitettava kansalliset 2030 uusiutuvan energian tavoitteet täyttäväksi. Suomi on asettanut ilmasto- ja energiastrategian luonnoksessa tavoitteen saada merituulivoimapilotteja käyntiin. Mikäli suunnitelmien laatimisen yhteydessä tuotettaisiin riittävät selvitykset vaikutuksista, voisi kehittämisalueiden määrittely merkittävästi sujuvoittaa itse hankkeiden toteuttamista.

Kaiken kaikkiaan REPowerEU -aloitekokonaisuus tarjoaa paljon aineksia Suomen ilmastopolitiikan tehostamiseen, päästöjen vähentämiseen ja fossiilienergiasta luopumiseen. Tämä on tullut aiempaa tähdellisemmäksi, kun Suomen nettonielu on voimakkaiden hakkuiden ja menetetyn kasvun johdosta romahtanut tavalla, joka vaarantaa Suomen EU-sitoumukset ja kansallisen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamisen.